

Weg met het slachtofferdenken van moslims

Marcouch heeft groot gelijk met zijn claim dat de islam een plek hoort te krijgen in Nederland. Alleen, die ruimte is er al lang. Moslims moeten de hand in eigen boezem steken: fundamentalisme en radicalisering worden breder gedragen dan veel mensen denken.

RUUD KOOPMANS

Socioloog aan het Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB) & Humboldt Universiteit Berlijn

Als het om fundamentalisme en radicalisering binnen de eigen geloofsgemeenschap gaat, bevinden veel moslims zich nog steeds in een staat van ontkenning. Die ontkenning neemt vier vormen aan:

- ▶ Achter het geweld zitten niet moslims, maar krachten die de islam zwart willen maken.
- ▶ Fundamentalisme en radicalisering beperken zich tot een kleine groep.
- ▶ Het is een jongerenprobleem.
- ▶ De oorzaken liggen niet binnen de eigen gemeenschap, maar in uitsluiting van moslims in landen als Nederland en in de steun van westerse landen aan dictaturen in het Midden-Oosten.

Leiders van moslimorganisaties en progressieve politici en opiniemakers die moslims een warm hart toedragen zouden er goed aan doen deze ontkenningsargumenten actief te bestrijden in plaats van ze aan te wakkeren, zoals nu vaak het geval is. Want zonder het

befef dat er iets fundamenteels binnen de islam en de moslimgemeenschap zelf moet veranderen is elke beleidsstrategie tegen radicalisering dweilen met de kraan open.

Complottheorieën

Verbazingwekkend veel moslims geloven dat geweld uit naam van de islam niet het werk is van moslimradicalen, maar van de CIA, joden of andere samenzweerders. Onderzoek van het Amerikaanse Pew Research Center laat zien dat de helft van de West-Europese moslims niet gelooft dat de aanslagen van 11 september 2001 door moslims werden gepleegd. In islamitische landen liggen de percentages vaak nog hoger.¹ De samenzweringstheorieën over 9/11 zijn zozeer gemeengoed dat Al Qaida ertegen in het geweer kwam. Nadat President Ahmedinejad in 2011 in een toespraak voor de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties had beweerd dat de VS zelf achter 9/11 zaten, riep de terreurorganisatie de Iraanse leider op om te stoppen met die

Ruud Koopmans *Weg met het slachtofferdenken van moslims*

reputatiebeschadigende onzin — ere wie ere toekomt, immers.²

De hoogste autoriteit binnen de soennitische moslimwereld, Ahmed Al-Tayeb, de als gematigd geldende sjeik van Al-Azhar in Caïro, verkondigt soortgelijke fabeltjes over IS in Syrië en Irak. Terwijl hij het geweld van IS als ‘barbaars’ veroordeelde, voegde hij er in één adem aan toe dat het hier mogelijk gaat om ‘een complot van Israël zodat het het rijkste land van de regio kan blijven’.³

Ook na de aanslagen op de redactie van *Charlie Hebdo* en een joodse supermarkt in januari 2015 lieten complottheorieën niet lang op zich wachten. Haantje de voorste was, zoals vaker als gaat het om het bespelen van antiwesterse en antisemitische sentimenten, de Turkse president Erdoğan, die het Westen dat ‘een spel speelt met de islam’ achter de aanslagen zag. De burgemeester van Ankara en prominent partijgenoot van Erdoğan hield het op de Mossad, die Frankrijk wilde straffen

De moslimgemeenschap moet de radicalisering onder ogen durven te zien

voor diens toenadering tot de Palestijnen.⁴ Dat zijn zo de meningsnuances binnen de regerende moslimpartij van wat moet doorgaan voor een gematigd islamitisch land.

In Frankrijk zelf worstelden scholen met wijdverbreide samenzweringstheorieën onder moslimscholieren.⁵ Ook in Nederland hebben leerkrachten te maken met islamitische leerlingen die fundamentele feiten — inclusief de Holocaust — ontkennen en die fantastische theorieën aanhangen over complotten tegen de islam.⁶ Natuurlijk zijn er ook veel moslims die deze fabels irrationeel en verwerpelijk vinden, maar de theorieën zijn door hun

wijde verbreiding niettemin een wezenlijk onderdeel in de mix van ontkenningen. Het verklaart deels waarom een breed gedragen beweging binnen de moslimgemeenschap tegen fundamentalisme en radicalisering tot dusverre is uitgebleven.

Kleine marginale minderheid?

Zijn fundamentalisme en radicalisering inderdaad een probleem van ‘kleine groepjes half gevormde jongeren’ waar de ‘overgrote meerderheid van de moslims’ niks van moet hebben, zoals Ahmed Marcouch in het februarinummer van *S&D* schreef? Zeker, de groep die daadwerkelijk geweld omarmt en in Europa aanslagen pleegt of naar Syrië, Irak, Somalië of Pakistan is afgereisd, beperkt zich tot enkele duizenden in West-Europa en enkele honderden in Nederland.

Is de opwindings over het moslimradicalisme daarom niet een beetje overdreven? Enig historisch perspectief helpt hier. Voor zover bekend zijn Nederlandse jihadgangers sinds 2013 verantwoordelijk voor minstens zes bom-aanslagen in Syrië, Irak, Somalië en Djibouti. Bij de drie aanslagen waarvan het dodental bekend is vielen zeker 32 slachtoffers.⁷ Voeg daarbij dat minstens 30 Nederlandse jihadgangers zelf het leven lieten⁸ en we hebben het over de met afstand dodelijkste terreurbeweging die ons land ooit heeft voortgebracht. Ter vergelijking: bij de Molukse acties van de jaren zeventig kwamen in totaal vijftien mensen om, van wie zes Molukse gijzelnemers.

Ook in een breder West-Europees perspectief is er geen reden voor relativisering. Met bijna 300 doden door radicaal-islamitische aanslagen op West-Europese bodem sinds 2004,⁹ heeft dit terrorisme nu al meer slachtoffers geëist dan het linkse terrorisme van de tweede helft van de vorige eeuw: de Duitse Rote Armee Fraktion had in haar hele bestaan 34 doden op haar geweten, de Italiaanse Rode Brigades 75. Voor terroristische groepen in het algemeen en linkse terroristische groepen in

Ruud Koopmans *Weg met het slachtofferdenken van moslims*

het bijzonder gold dat ze alleen konden gedijen bij de gratie van steun van een flinke groep sympathisanten. Sommigen daarvan verleenden hand- en spandiensten, anderen die zelf niet naar de wapens grepen verkneukelden zich bij weer een gelukke aanslag 'op een kapitalistisch zwijn' en weer anderen keurden de gewelddadige middelen weliswaar af, maar steunden de revolutionaire doelstellingen. Velen wilden geen verraders van deze 'kameraden' zijn en hielden daarom hun mond tegen de politie.

Zou het islamitisch radicalisme een uitzondering op deze regel zijn? Er is weinig reden om dat aan te nemen. Zoals ik in mijn onderzoek onder 6.000 moslims in zes Europese landen heb laten zien, houdt een grote groep – ongeveer 45 procent – van de Europese moslims er een intolerante, fundamentalistische geloofsopvatting op na die maar één interpretatie van de geloofsregels toestaat en deze belangrijker vindt dan seculiere wetten.¹⁰

Maar over welke interpretatie van de Koran hebben we het en waar moeten we aan denken als het gaat om spanningen tussen de geloofsregels en de seculiere wetten? Een onderzoek uit 2007 in opdracht van het Duitse ministerie van Binnenlandse Zaken waarin de betreffende stelling iets anders werd geformuleerd, maakt duidelijk dat het niet gaat om het hypothetische geval waarin de seculiere wetten die van een dictatuur zijn: 47% van de Duitse moslims beaamde namelijk dat voor hen 'het volgen van de regels van mijn religie belangrijker is dan democratie'.¹¹ Een Brits onderzoek, eveneens uit 2007, laat bovendien zien dat een aanzienlijke groep moslims geloofsregels aanhangt die inderdaad op gespannen voet staan met de democratische rechtsstaat: 28% van de ondervraagde moslims zegt: 'Als ik zou kunnen kiezen, zou ik liever onder sharia-wetgeving willen leven dan onder de Britse wet'.

Nu zullen de ontkenningdenkers op dit soort bevindingen ongetwijfeld tegenwerpen dat de sharia ook gematigde vormen

kent en dat zulke cijfers dus helemaal niet verontrustend hoeven te zijn. Nu, de Britse onderzoekers hebben daar eens heel precies over doorgevraagd. Door de ondervraagden verschillende interpretaties van de wetten voor te leggen werd duidelijk wat men precies onder sharia verstaat:

- ▶ een moslima mag niet met een niet-moslim trouwen (52% eens);
- ▶ een moslima mag niet trouwen zonder de toestemming van haar voogd (43% eens);
- ▶ een man mag vier vrouwen hebben, maar een moslima mag maar één man hebben (46% eens);
- ▶ bekering tot een ander geloof is verboden en moet met de dood bestraft worden (31% eens);
- ▶ homoseksualiteit is fout en zou illegaal moeten zijn (61% eens).¹²

Mijn onderzoek laat verder zien dat fundamentalistische geloofsopvattingen in zeer sterke mate samenhangen met vijandigheid jegens andere groepen. Van alle ondervraagde moslims vertrouwt 45% joden niet en denkt 54% dat het Westen erop uit is de islam te vernietigen. Onder de fundamentalisten ligt dat zelfs rond de 70%.¹³ De bevindingen van Mark Elchardus onder bijna 4.000 Belgische scholieren laten vergelijkbare niveaus van antisemitisme zien: 45% van de leerlingen met een islamitische achtergrond denkt bijvoorbeeld dat joden aanzetten tot oorlog en anderen de schuld geven. Ook als het gaat om homohaat zijn Elchardus' resultaten niet geruststellend: een kwart van de moslimscholieren vindt geweld tegen homoseksuelen gerechtvaardigd.¹⁴

Uit al dit onderzoek komt naar voren dat een aanzienlijk deel – tussen een kwart en een derde, al naar gelang waar je de grens precies trekt – van de West-Europese moslims een wereldbeeld aanhangt dat overeenkomt met dat van radicaal-islamitische bewegingen: fundamentalistische geloofsopvattingen,

Ruud Koopmans *Weg met het slachtofferdenken van moslims*

steun voor hardcore sharia-wetgeving, en antisemitische en antiwesterse vijandbeelden. Steun voor de opvattingen en doelen betekent niet automatisch ook steun voor de gewelddadige middelen, maar ook die groep is verre van marginaal. Het eerder aangehaalde Pew-onderzoek laat zien dat in Duitsland, Frankrijk en Groot-Brittannië tussen 7% en 16% van alle moslims geweld tegen burgerlijke (!) doelen geoorloofd vindt om de islam verdedigen.¹⁵

In Nederland was in een onderzoek uit 2010 11% van de Nederlandse moslims het eens met de stelling: 'Onder bepaalde omstandigheden is het voor mij persoonlijk geoorloofd om vanuit mijn geloof geweld te gebruiken'.¹⁶ Een recente Britse opiniepeiling in opdracht van de BBC formuleerde de geweldvraag concreter naar aanleiding van de aanslag op *Charlie Hebdo*. 27% van de Britse moslims verklaarde sympathie te hebben voor de motieven van de daders en 24% was het oneens met de stelling dat geweld tegen degenen die afbeeldingen van de Profeet Mohammed publiceren nooit geoorloofd kan zijn.¹⁷ Een flink deel van de moslims die fundamentalistische geloofsvattingen hebben en haat koesteren tegen joden, het Westen, homoseksuelen en afvalligen, heeft dus ook sympathie voor het gebruik van geweld om die opvattingen door te zetten.

Een jongerenprobleem?

In 2013 zorgde een televisieprogramma waarin de jongerenwerker Mehmet Sahin een groep Turkse jongeren interviewde voor veel opschudding. De jongeren ventileerden antisemitische opvattingen van het ergste soort en meenden dat het enige wat men Adolf Hitler kan verwijten, is dat hij zijn karwei met de joden niet heeft afgemaakt.¹⁸ Ahmed Marcouch noemde Sahin een held omdat hij het antisemitisme in zijn gemeenschap aan de kaak stelde, maar de meeste Turkse organisaties gingen op de ontkenningstoer. Ze hadden geen idee waar deze jongeren hun ideeën vandaan hadden, die immers 'op geen enkele manier

de visie van Turkse Nederlanders en moslims in Nederland weerspiegelen'.¹⁹ En natuurlijk was er volgens sommige Turkse leiders sprake van een samenzwering. De voorzitter van de lokale moskee Veysel Eroglu stelde dat er een 'smerig spelletje' gespeeld was en dat 'de

Het is geen jongerenprobleem: bijna de helft van de oudere generatie vindt joden onbetrouwbaar

persoon genaamd Mehmet Sahin met plezier onderdeel is geworden van dit spelletje'.²⁰ Het zegt genoeg over het zelfkritische vermogen van de Turkse gemeenschap dat vervolgens niet de betreffende jongeren of hun ouders, maar Mehmet Sahin door de lokale Turkse gemeenschap met de nek werd aangekeken en hij met zijn familie vanwege bedreigingen moest onderduiken.

Volgens de communis opinio binnen de moslimgemeenschap zijn fundamentalisme, antisemitisme en haat tegen het Westen niet alleen een marginaal fenomeen, maar voor zover ze bestaan ook een jongerenprobleem dat met de islam van de oudere generatie niets te maken heeft. Het tegendeel is echter waar. Uit mijn onderzoek onder Europese moslims blijkt dat antisemitisme niet minder, maar juist meer verbreid is onder de eerste generatie moslims: van de eerste generatie vindt 47% dat joden niet te vertrouwen zijn, van de tweede generatie 'slechts' 39%. En terwijl voor christenen geldt dat religieus-fundamentalistische opvattingen vooral onder ouderen te vinden zijn, is er onder moslims geen verschil tussen de generaties.²¹

Zoals bij alle revolutionaire bewegingen zijn de jihadgangers in overgrote meerderheid jong. Maar dat moet ons niet tot de

Ruud Koopmans *Weg met het slachtofferdenken van moslims*

verkeerde conclusie brengen dat het islamitisch extremisme alleen maar een jongerenprobleem is. De oudere generatie is een deel van het probleem. Veel van de radicalen zijn van jongs af aan opgegroeid met een door familie, imams, media en politici uit de herkomstlanden aangereikte dagelijkse kost van samenzweringstheorieën, fundamentalisme, antisemitisme en haat tegen het Westen.

Moslims als slachtoffer

In zijn beroemde werk *A Theory of Justice* bouwt de Amerikaanse filosoof John Rawls zijn theorie op het principe van de 'sluier der onwetendheid': een rechtvaardige samenleving is er één waarin een persoon zou willen leven als hij niet van tevoren zou weten of hij erin geboren wordt als man of vrouw, met een lichte of donkere huidskleur, als kind van arme of rijke ouders, als homo- of heteroseksueel.²² Wat zouden Nederlandse moslims kiezen: liever als moslim terechtkomen in een westers land, of als christen of ongelovige in een islamitisch land? De vraag stellen is haar beantwoorden. Moslims hebben het in Nederland en andere westerse landen vele malen beter dan christenen of ongelovigen in om het even welk islamitisch land.

In zijn bijdrage in *S&D* stelt Marcouch dat veel moslims in Nederland 'verlangen naar een land waar moslims niet langer het gevoel hebben te moeten afdingen op hun geloof' en dat we radicalisering kunnen bestrijden wanneer moslims 'zich hier vrij voelen om te zijn wie ze zijn, net zo goed als andere groeperingen'. Maar waarin moeten moslims in Nederland dan afdingen op hun geloof? In welke opzicht wordt de islam hier ongelijk behandeld? Bedoelt Marcouch de aanpassing van de wet op de lijkbezorging in 1991 zodat moslims hun doden in Nederland volgens de regels van hun geloof kunnen begraven? Dat moslims in Nederland eigen scholen kunnen oprichten, hun eigen omroep hebben, hun eigen geestelijk verzorgers in gevangenissen

en bij de krijgsmacht? Dat in Nederland het dragen van een hoofddoek overal is toegestaan, met uitzondering van de politie en rechtbankpersoneel?

Er is weinig dat de geloofsuitoefening in Nederland in de weg staat. Sterker nog, moslims hebben hier meer rechten dan zij in de meeste islamitische landen hebben, vooral als ze tot een andere dan de officieel goedgekeurde stroming binnen de islam behoren of er een liberale invulling van hun geloof op nahouden. Vraag het maar aan de alevieten uit Turkije of de aanhangers van de Ahmadiyya-stroming uit Pakistan. Of aan Afghaanse of Iraanse moslima's die liever zonder boerka of hoofddoek over straat gaan.

Niet alle westerse immigratielanden gaan zo ver in de gelijke behandeling van niet-christelijke religies als Nederland. Onder tien West-Europese en vier Angelsaksische immigratielanden kent Nederland de meeste rechten aan de islam toe.²³ Dat heeft veel met onze verzuilingstraditie te maken, die traditioneel veel geloofsvrijheid en een breed palet aan rechten voor religieuze organisaties biedt. Maar het is niet vanzelfsprekend dat rechten voor christenen ook aan moslims worden toegerekend. In Duitsland zijn verschillende christelijke en joodse geloofsgemeenschappen als publiek lichaam door de overheid erkend met daarbij behorende privileges als het recht op godsdienstonderwijs, het heffen van kerkbelasting, en subsidies voor sociale organisaties op levensbeschouwelijke grondslag. Maar de Duitse islam staat tot op de dag van vandaag buiten dit systeem. Andere landen, zoals Frankrijk, waren traditioneel al niet scheutig met rechten voor christelijke geloofsgemeenschappen en zijn het nog minder als het om de islam gaat. Als gebrek aan rechten voor de islam de oorzaak is, zouden fundamentalisme en radicalisering een groter probleem moeten zijn in landen als Duitsland en Frankrijk dan in Nederland. Maar religieus fundamentalisme, antisemitisme en antiwesterse vijandbeelden zijn onder Nederlandse moslims net zo

Ruud Koopmans *Weg met het slachtofferdenken van moslims*

verbreid als onder Franse moslims, en Duitse moslims zijn zelfs een stuk gematigder.²⁴ Ook het aantal jihadisten dat naar Syrië en Irak is vertrokken, ligt in Nederland relatief net zo hoog als in Frankrijk en beduidend hoger dan in Duitsland.²⁵ Discriminatie biedt ook geen verklaring. In mijn onderzoek vind ik geen enkele samenhang tussen de mate waarin moslims zich gediscrimineerd voelen en de mate waarin ze religieus fundamentalistisch zijn en vijandig jegens andere groepen.²⁶

Het argument dat uitsluiting de voedingsbodem voor radicalisering is verklaart evenmin waarom het islamitisch extremisme in moslimlanden nog wijdverbreider is. Hebben die inwoners soms ook te lijden onder westerse uitsluiting? Als we de ontkenner mogen geloven is dit inderdaad waar. Moslims aldaar radicaliseren verder vanwege de steun die het Westen geeft aan dictaturen in islamitische landen.²⁷ Westerse landen en de Verenigde Staten in het bijzonder hebben op dat vlak grote fouten begaan (neem Irak bijvoorbeeld) of doen dat nog steeds (neem Saoedi-Arabië bijvoorbeeld).

Moslims hebben hier dezelfde rechten als anderen, in moslimlanden ligt dat wel anders

Maar om daarin een systematische anti-islamitische politiek te herkennen, moet je wel door een erg eenzijdige bril kijken. Irak? Oké, daar zaten de VS goed fout. Frankrijk, Duitsland en een aantal andere westerse landen overigens niet, maar die nuance heb ik bij de radicalen nog niet teruggezien. Syrië? Terwijl vader en zoon Assad lange tijd gevierde helden – want antiwesters – waren in de Arabische wereld, werden zij door het Westen gemeden als

de pest. En was het niet het Westen dat bereid was aan de kant van de oppositie in te grijpen in de Syrische burgeroorlog? Khaddafi? Een potentaat die door het Westen niet in, maar juist uit het zadel werd geholpen. Als dank daarvoor is Libië nu het zoveelste broeinest van islamitisch terrorisme geworden. Als we een vermeende oorzaak X variëren en de uitkomst Y is steeds dezelfde, vertellen ons de wetten van de logica dat X niet de oorzaak van Y is.

De hand in eigen boezem

Het effect van deze ontkenningargumenten is desastreus omdat ze de aandacht afleiden van de werkelijke oorzaken en daarmee de zoektocht naar werkzame oplossingen in de weg staan. De slang die de islam in zijn greep houdt, is niet de buitenlandse politiek van het Westen of de uitsluiting van moslims in Europa, en hij heet evenmin Geert Wilders. Die slang bevindt zich midden in de eigen gemeenschap in de vorm van een breed gedeelde rigide en intolerante geloofsopvatting die gepaard gaat met haat tegen andersdenkenden en geloof in absurde complottheorieën.

De islam heeft een breed gedragen hervormingsbeweging van binnenuit nodig om zich van deze slang te bevrijden. Een beweging die de misstanden in eigen kring recht in de ogen kijkt en klip en klaar afstand neemt van het idee dat de Koran geldt als het letterlijke woord van God, onafhankelijk van tijd of plaats. Het is een gevaarlijke veronderstelling te denken dat de radicalen geen benul hebben van wat er in de Koran en de Hadith staat. Ze kennen die maar al te goed – in de letterlijke vertaling van de zevende naar de eenentwintigste eeuw wel te verstaan.

Het massaal en publiekelijk afstand nemen van misdaden in naam van de islam is een belangrijk element van zo'n hervormingsbeweging. Na de aanslagen in Kopenhagen vormden moslims in Oslo een beschermende ring rond de plaatselijke synagoge. Het was een prachtig gebaar, maar helaas zien we dit soort

Ruud Koopmans *Weg met het slachtofferdenken van moslims*

duidelijke stellingnames maar zelden. Veel politici en intellectuelen stellen juist alles in het werk om moslims ervan te overtuigen dat ze geen speciale verantwoordelijkheid hebben om tegen geweld uit naam van hun geloof in actie te komen.²⁸

Een populaire vergelijking is die met het conflict in Noord-Ierland. Toen daar de bommen van de IRA explodeerden, verlangden we toch ook niet dat Nederlandse katholieken daarvan openlijk afstand namen?²⁹ Die vergelijking gaat aan alle kanten mank, zelfs als we afzien van het feit dat de IRA niet religieus maar nationalistisch geïnspireerd was. Wat als honderden Nederlandse katholieken naar Noord-Ierland waren afgereisd om daar mee te vechten? Als zij van daaruit video's de wereld in hadden gezonden waarop te zien was hoe ze protestanten vermoordden, ondertussen de Bijbel en de paus citerend? Als Nederlandse cabaretiers geen grappen meer zouden durven te maken over de paus en protestantse Kamerleden alleen nog onder politiebeveiliging hun werk konden doen? Hadden wij het in dat geval geaccepteerd als de KVP, de bisschoppen en andere katholieke opinieleiders beweerd hadden zich niet verantwoordelijk te voelen, omdat dit geweld met het katholicisme niets te maken zou hebben?

Het 'wat heb ik met die radicalen te maken?'-verweer van moslims overtuigt al

evenmin. Dat zeiden de Duitsers toch ook niet toen ze in de jaren negentig met miljoenen de straat opgingen tegen geweld van rechtsextremisten tegen immigranten? Waarom protesteert men wel tegen Israëliëse bombardementen op de Gazastreek, Geert Wilders en beledigende Mohammedcartoons, maar blijft het oorverdovend stil als diezelfde Wilders met de dood wordt bedreigd en de cartoonisten koelbloedig uit naam van hun religie worden vermoord?

Wie zo selectief met zijn verantwoordelijkheid als moslim omgaat, geeft geen signaal af dat er ook een andere islam is en maakt de radicalen niet duidelijk dat hun interpretatie van de islam een veel grotere belediging voor moslims en hun profeet is dan alle Mohammedcartoons en de verzamelde uitspraken van Wilders en Le Pen bij elkaar. In plaats van elke keer weer in de slachtofferrol te kruipen zouden moslims die voor een moderne en liberale islam staan er beter aan doen de straat op te gaan om zich tegen geweld in naam van hun geloof te keren, juist als dat geweld zich tegen critici van de islam richt. Want vrijheid is altijd de vrijheid der andersdenkenden. Op het moment dat die wijsheid van Rosa Luxemburg door moslims massaal en publiekelijk uitgedragen wordt, zijn wij allemaal en de islam in het bijzonder een stuk verder.

Noten

1 Van de Britse moslims gelooft 56% niet dat de aanslagen van 9/11 door Arabische moslims werden gepleegd; hetzelfde geldt voor respectievelijk 46% en 44% van de Duitse en Franse moslims, 59% van de moslims in Turkije en Egypte en maar liefst 65% van de Indonesische moslims. Zie Pew Research Center (2006) *The Great Divide: How Westerners and Muslims*

See *Each Other* p. 4, www.pew-global.org/files/pdf/253.pdf.

2 Zie www.theguardian.com/world/2011/sep/28/al-qaidah-madinejad-911-conspiracy.

3 Zie www.dailymail.co.uk/wires/afp/article-2858822/Head-Egypt-Al-Azhar-condemns-IS-barbarity.html.

4 Zie www.ft.com/cms/s/0/8e9e4ac6-9a6e-11e4-8426-00144feabdco.html#axzz3YiT77VTW.

5 Zie www.huffingtonpost.fr/

2015/02/09/theorie-complot-charlie-hebdo-pari-enseignants_n_6647116.html.

6 Zie bijvoorbeeld www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3882271/2015/03/04/Holocaust-les-Bullshit-zeggen-de-leerlingen.dhtml.

7 Zie nos.nl/artikel/2004251-nctv-bevestigt-zelfmoordaan-slag-nederlander-in-irak.html, ad.nl/ad/nl/1013/Buitenland/article/detail/3844393/

Ruud Koopmans *Weg met het slachtofferdenken van moslims*

- 2015/02/04/Nederlandse-jihadist-pleegt-zelfmoordaanslag-in-Irak.dhtml, www.trouw.nl/tr/nl/4496/Buitenland/article/detail/3870735/2015/02/21/Nog-een-Nederlander-bij-aanslag-Somalie.dhtml en www.hln.be/hln/nl/960/Buitenland/article/detail/2227656/2015/02/22/Nederlander-in-Mogadishu-eerder-betrokken-bij-aanslagen.dhtml.
- 8 Zie nos.nl/artikel/2014698-tot-nu-toe-24-nederlandse-jihadisten-omgekomen.html en nos.nl/artikel/2031757-tien-nederlandse-jihadisten-gedood-in-2015.html.
- 9 Zie en.wikipedia.org/wiki/List_of_Islamist_terrorist_attacks.
- 10 Ruud Koopmans (2015), 'Religious fundamentalism and hostility against out-groups. A comparison of Muslims and Christians in Western Europe' in: *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Jaargang 41, nr. 1, pp. 33-57. Fundamentalisme wordt in de studie gedefinieerd als de combinatie van drie elementen: de overtuiging dat moslims terug moeten naar de wortels van de islam, dat er maar één uitleg van de Koran mogelijk is waaraan alle moslims zich moeten houden, en dat de regels van de Koran belangrijker zijn dan seculiere wetten. Gemiddeld over de zes onderzochte landen – Duitsland, Frankrijk, Nederland, België, Oostenrijk en Zweden – antwoordt 44% van de moslims 'mee eens' op alle drie de stellingen – Nederlandse moslims liggen met 45% dicht bij de doorsnee.
- 11 In beide onderzoeken stond het de ondervraagden vrij om als antwoord 'weet ik niet' of 'kan (of wil) ik niet beantwoorden' te geven en daar maakten sommigen ook gebruik van. De meeste ondervraagden hadden echter geen moeite om een antwoord in de ene of de andere richting te geven.
- 12 Munira Mirza, Abi Senthikumar & Zein Ja'far (2007), *Living apart together. British Muslims and the paradox of multiculturalism*, pp. 46-47, www.policyexchange.org.uk/images/publications/living%20apart%20together%20-%20jan%2007.pdf.
- 13 Koopmans, 'Religious fundamentalism and hostility against out-groups'. Onder christenen in dezelfde zes Europese landen vindt 9% dat joden niet te vertrouwen zijn (een cijfer dat op zichzelf al zorgwekkend genoeg is) en hangt 23% het omgekeerde vijandbeeld aan dat moslims erop uit zijn de westerse cultuur te vernietigen.
- 14 Zie www.volkskrant.nl/opinie/antisemitisme-ouderjunge-moslims-is-fundamenteel-en-diepgeworteld~a3411050/en en www.mensenrecht.be/node/2173.
- 15 Pew Research, *The Great Divide*, p. 4.
- 16 Ineke Roex, Sjef van Stiphout & Jean Tillie, *Salafisme in Nederland*, p. 249. dare.uva.nl/document/2/101480.
- 17 Zie www.bbc.com/news/uk-31293196. Het feit dat de BBC de resultaten van het onderzoek naar buiten bracht onder de kop 'Most British Muslims oppose Muhammed cartoon reprisals', laat zien dat het ontkenningdenken ook binnen de media wijdverbreid is. Aan het nieuwsfeit dat 24% van de Britse moslims het doden van mensen wegens het maken van tekeningen acceptabel vindt (en nog eens 8% deze gewetensvraag niet kon of wilde beantwoorden) werd een 'geruststellende' draai gegeven door er in de kop naar te verwijzen dat 68% van de Britse moslims het niet eens is met geweld.
- 18 Zie www.npo.nl/onbevoegd-gezag/24-02-2013/NPS_1220228.
- 19 Zie www.gelderlander.nl/regio/arnhem-e-o/arnhem/deze-vorm-discriminatie-niet-te-vinden-in-religies-1.3713917.
- 20 Zie www.volkskrant.nl/dossier-archief/verketterd-omdat-ik-de-vinger-op-de-zere-plek-heb-gelegd~a3432047/, habergelderland.com/joomla/index.php?option=com_content&view=article&id=3699:ik-denk-dat-mehmet-sahin-een-psychologische-behandeling-nodig-heeft&catid=59:regionaal-nieuws&Itemid=57.
- 21 Koopmans, 'Religious fundamentalism'.
- 22 John Rawls (1971), *A Theory of Justice*, Cambridge, MA: Belknap Press.
- 23 Ruud Koopmans (2013), 'Multiculturalism and Immigration. A Contested Field in Cross-National Comparison', *Annual Review of Sociology* 39, p. 156.
- 24 Zie Ruud Koopmans (2013): www.wzb.eu/sites/default/files/u8/ruud_koopmans_religious_fundamentalism_and_out-group_hostility_among_muslims_and_christian.pdf.
- 25 Zie icsr.info/2013/12/icsr-insight-11000-foreign-fighters-syria-steep-rise-among-western-europeans/.
- 26 Koopmans, 'Religious fundamentalism'.
- 27 Zie bijvoorbeeld Leo Lucassen (2015), 'Graag iets minder westerse arrogantie', *Trouw* 2 februari 2015.
- 28 Bijvoorbeeld de Amsterdamse burgemeester Eberhard van der Laan: www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/3752098/2014/09/22/Van-der-Laan-plaats-moslims-niet-in-hetzelfde-hokje-als-IS.dhtml. Van der Laan weersprak daarmee zijn partijgenoten Marcouch en Aboutaleb, die juist wel voor een duidelijker engagement

Ruud Koopmans *Weg met het slachtofferdenken van moslims*

van moslims tegen radicalisme pleitten. ‘Huismoslim’ Aboutaleb dient het racistische establishment’ was de reactie op de moslimblog ‘Wij blijven hier!': [wijblijvenhier](#).

[nl/28433/huismoslim-aboutaleb-dient-het-racistische-establishment/](#).
29 Bijvoorbeeld de vicevoorzitter van de Raad van State, Piet Hein Donner: [www.parool](#).

[nl/parool/nl/225/BUITENLAND/article/detail/3766557/2014/10/11/Donner-Vraag-moslim-niet-afstand-te-nemen-van-IS.dhtml](#).